

1 Zoon

Mijn hoofd lag op het stuur en ik rook mijn moeder. Ik voelde mijn benen niet. Er werd op het raam getikt. Ik kon mijn hoofd niet optillen. Ik gebaarde. Warme plekken gloeiden over mijn hele lijf, een lange scherpe piep hing in mijn oren. Ruitenwissers schraapten over de kapotte ruit. Rood en blauw licht flikkerden afwisselend naar binnen, dat zag ik door mijn gesloten ogen heen. Ik durfde ze niet open te doen. Zolang ik ze dicht hield, had ik mijn benen nog. Ik voelde niets. Dadelijk zou ik gearresteerd worden. Als ze me eerst maar netjes uit de auto kregen. Toen was ik weg.

Op een bewaakte kamer in een ziekenhuis kwam ik bij. Draadjes en lampjes om me heen. Een agent bij de deur. Ik had een zuurstofkapje op. Het was licht, maar nergens zag ik een klok om te zien hoe laat het precies was. De volgende keer dat ik mijn ogen weer opendeed, was het donker. De agent zat er nog. Ik zag mijn voeten. De deken bewoog als ik bewoog. Voor zover ik kon nagaan was alles er nog. Of ik pijn had, weet ik niet. Ik denk het wel. Onderdrukte pijn, door medicijnen onderdrukte pijn. Levensgevaar leek er niet te zijn, maar dat stelde me niet gerust. Het deed me niets eigen-

lijk. Ik probeerde te reconstrueren hoe die achtervolging was verlopen, hoe ik erin terecht gekomen was. Ik weet iets van zwaailichten, maar niet precies hoe. Ook niet waarom ik een auto pakte, terwijl ik nog niet mag rijden. Ik ben uit de auto geweest, voor ik me vastreed. Ik heb gerend. In een cirkel. Van de auto naar de auto. Er is op me geschoten. Ik gaf me niet over. Natuurlijk niet, ik ben niet laf, ik ben verantwoordelijk. Ik ben de zoon die alles oplost.

Kennelijk ben ik een geduldig man geworden. Schrijven helpt. De eerste versie van mijn brieven stuur ik je niet, ik herschrijf ook niet eindeloos. Als de meest primaire reactie er maar uit is. Veel langer moet ik er niet over nadenken, want dan komt er niets meer uit mijn handen. Laten we maar zo doorgaan. Dit is te doen. Wil jij nog ergens iets van weten? Heb je een krant daar? Binnenkort zijn er verkiezingen voor de gemeenteraad. Mag jij eigenlijk stemmen? Ik las laatst dat er zoiets bestaat als een vakbond voor criminelen. Raar land leven wij in. Ik had niet gedacht dat ik je ooit zou schrijven. Als je volwassen kinderen hebt, houd je ook volwassen gesprekken. Tenminste dat dacht ik. Het vaderschap zit vol verrassingen, zo blijkt steeds weer. Sommige dingen heb ik prima ingeschat. Het zorgen voor een gezin, geld verdienen, een goed huis organiseren. Ik heb me verkeken op het onderlinge gedoe, de moeilijkheden tussen mensen. Mensen zijn ingewikkelder dan nodig. Of eenvoudigweg respectloos. Specifiek herinner ik me dit. Misschien weet je het zelf ook nog. Ik heb daarna dagen niet met je gesproken. Je 13^e of 14^e verjaardag, ik weet het nog goed. Je wilde het bij Oma in de tuin vieren, met ons, een feestje voor je vrienden. Je had er inmiddels een

paar en je nodigde ze uit. Wij vonden het goed. We hadden veel in huis gehaald, lekkere hapjes en drinken, ook bier en wijn. Er mocht gedronken worden van ons, van Oma ook. Het was nog redelijk warm, september, dus we begonnen in de tuin. De zitjes stonden al klaar. Mama hielp zelfs mee, iedereen wilde er een feestje van maken, voor jou, maar jij had alleen oog voor je vriendinnetje. Je kende haar nog niet zo lang. Ze was van school, een klas hoger dan jij. Je was zo in de ban van dat meisje, dat je je vrienden vergat. Oma, je moeder en ik hebben ze wel vermaakt. We praatten met ze, maar dat was eigenlijk niet de bedoeling. Toen het te koud en te donker werd, verhuisden we naar binnen. Hapjes en drankjes verschoven we naar de woonkamer. Behalve jij en dat meisje. Toen ik ging kijken waar je bleef, om te zien of je nog wat ging doen aan je eigen feestje, zat je uitgebreid met haar te kussen. Niet gewoon kussen, maar intensief tongzoenen. Jullie zaten op het bankje onder het raam, in elkaar gekringeld. Die meid had een been over een been van jou heen geslagen. Haar rokje was naar boven opgestroopt. Ik kuchte. Jullie reageerden niet. Misschien hoorden jullie het niet door het smakken. Ik kuchte nog eens. Door de schemer zag ik het eerst niet, maar nu mijn ogen aan het donker gewend waren, zag ik dat jouw hand in haar broekje zat. Je was net veertien en je zat te friemelen in het broekje van een meid. Ze vond het kennelijk goed, want ze duwde je hand niet weg. Ik kuchte nog een paar keer. Ik meende te zien dat je een oog open-

deed en schuinsweg naar me keek. Je stopte niet met kussen of friemelen. De meid zuchtte. Ik hield mijn handen in mijn zakken, om je niet van het bankje af te sleuren. Toen deed je je oog weer dicht en friemelde verder. Zij had niks in de gaten. Ze stak een hand in jouw broek. Terwijl je vrienden binnen met je moeder praatten en ik met mijn handen in mijn zakken stond te kijken en te kuchen, zat jij die meid te kussen en te bevoelen. Je liet iedereen voor joker staan, mij in het bijzonder. Voor dat grietje. Het kussen en het zuchten ging maar door. In de schemer zag ik dat ze je piemel vasthad en heen en weer bewoog. Ik stond daar maar. Voor het nog erger werd, ging ik naar binnen. Ik heb niets gedaan. Toen jullie met blosjes op je wangen naar binnen kwamen alsof er niets aan de hand was, ben ik naar bed gegaan. Dit was de jongen die je was. Druk met jezelf. Het meisje heb ik nooit weer gezien. Als je me vraagt of ik teleurgesteld ben, dan heb ik daar wel een genuanceerd antwoord op. Ik hoop dat je begrijpt hoe genuanceerd het eigenlijk is. Al heb ik ook geleerd dat mijn verwachtingen vaker niet dan wel uitkomen. Ook dat is vaderschap. Steeds je verwachtingen naar beneden bijstellen.

3 Zoon

Tarzan was van de burens, aan wie jij zo'n hekel had. Hij kwam vaak buiten. De burens deden de deur voor hem open als ze naar hun werk gingen en lieten hem er weer in als ze thuiskwamen. Er was geen kattenluik. Hij verveelde zich vaak. Dan wou hij binnen liggen bij de verwarming, maar dat kon niet omdat hij verplicht buiten was. Soms was hij ook wel stoer en zat hij achter een vogel of een blaadje aan. Hij kon goed in bomen klimmen. Dan nam hij een aanloop en klauwde zich in een paar grepen naar boven. Uren bleef hij in de takken liggen. Daarom noemde ik hem Tarzan. Hij wachtte me elke dag op uit school. Als ik mijn fiets neerzette bij de garage kwam hij onder een struik vandaan om me kopjes te geven, alsof hij wist hoe laat ik uit was. We knuffelden dan een tijdje op straat. Hij woonde bij de burens, maar hij was eigenlijk mijn kat. Dat zei de buurman een keer toen we op straat aan het knuffelen waren. Dat hij bij hem woonde, maar dat hij meer bij mij hoorde. Dat het een slimme deal was, omdat ik niet de kosten van het voer had. Dat vond ik een rare opmerking, want ik had helemaal geen geld. Tarzan vond ook dat hij bij mij hoorde. Hij sloeg geen dag over. Ik ook niet. We

waren echte vrienden. Als iemand naar mijn favoriete kleur vroeg, zei ik: zwart met bruingrijze strepen. Dan keken ze me soms gek aan en zei ik er achteraan: en gouden ogen! Omdat hij zoveel buiten was, was het een sterke, bonkige kat. Hoog op zijn achterpoten en met een lichte, ritmische loop. Hij had kleine pluimpjes aan zijn oren. Daardoor leek hij altijd extra alert. Ik vond hem slim. Hij ging niet meer achter vogels aan als ze buiten zijn bereik waren. Hij schatte zijn kansen goed in. Dat moest ook wel als hij zo vaak buiten was. Je moest je krachten sparen. En opletten op de auto's in de straat. Sommigen reden als gekken. Jij ook. Alsof je zo snel mogelijk thuis wou zijn, terwijl dat natuurlijk niet zo was. Je nam de bocht de straat in altijd heel snel en dan de bocht naar de parkeerplek ook. Dan stopte je met je bumper vlak tegen de zijkant van het huis van de overburen. Alsof je er doorheen wou, maar je je op het laatste moment bedacht. Ik had Tarzan geleerd nooit op de parkeerplaats te zijn. Auto's zijn niet te vertrouwen, zeker niet die van mijn familie. Ik zou nooit zo rijden, voor de dieren niet. Er waren nog andere gevaren. Niet iedereen vond katten zo leuk als ik. Jij ook niet. Je vond dat ze niet in de tuin mochten komen. Omdat ze dan zogenaamd alle bloemen uitgroeven en de boel onder katten. Dat deed Tarzan helemaal niet, maar jij wist zeker dat katten het deden. In de garage verzamelde je altijd de lege flessen van die week, dat waren er best veel. Je pakte een tas, deed ze erin en met een hamer sloeg je er op. Na elke klap keek je in de tas en

sloeg je nog een keer op een bepaald plekje. Daarna nam je de scherven in de tas mee de tuin in. Tussen de bloemen plantte je de scherven. Het waren grote stukken, die puntig uit de aarde staken. Je keek er boos bij. Ik vroeg wat je deed. Het was om die rotkatten een lesje te leren. Dat ze nu niet meer je perkjes onderkaken! Overal stonden de scherven schuldig in de grond, in afwachting van nietsvermoedende katten. Alsof katten daar niet veel te slim voor zijn. Alsof ze niet gemakkelijk om de scherven heen konden graven. Hoe dom vond je katten eigenlijk? Zelf had je vroeger ook een kat gehad. Sammy. Ik vroeg je er een keer naar, nadat je zei dat wij nooit dieren zouden nemen. Omdat we daar alleen maar verdriet van kregen. Je zei niks, keek lang door het raam en liep weg zonder wat te zeggen. De scherven werkten niet. De bloemen werden evengoed omgegraven. Ik dacht aan mollen, maar daar wou jij niet aan. Jij wist zeker dat het door de buurtkatten kwam. Jij zag kattendrollen. Misschien deden ze het expres om jou te pesten. Er waren veel katten in de buurt, sommigen vrienden van Tarzan, sommigen vijanden. Als hij geen zin had om naar binnen te komen als zijn baasjes thuis kwamen, bleef hij de hele nacht buiten. Vanuit mijn kamer zag ik hem soms. Hoe hij door de buurt liep, welke katten hij tegenkwam, met wie hij een praatje maakte en wie hij vermeed. Soms hoorde ik 's nachts het gehuil van vechtende katten uit de steeg achter het huis. Dan ging ik mijn bed uit en keek vanuit mijn raam wie de steeg werd uitgejaagd, de steeg

zelf kon ik net niet in kijken. Hij vocht niet vaak, maar won meestal wel. Hij was Tarzan, mijn beste vriend. Beter zelfs dan Erwin. Toen je merkte dat de scherven niet hielpen, probeerde je water. Je zette een emmer water klaar bij de achterdeur en als je een kat zag, rende je naar buiten met de emmer en probeerde hem over een wegvlochtende kat leeg te gooien. Omdat de kat je al in de gaten had als je de deur opendeed, lukte het je nooit raak te gooien. Je was ook helemaal niet snel. Vloekend kwam je naar binnen. Ik vond het spannend en grappig tegelijk. De katten wonnen altijd. Een keer heb je Tarzan toch gepakt. We zaten buiten in de zon. Mama ook. Ze las een boekje. Ik zat te tekenen. Jij zat ook aan tafel. Op je hoede. De emmer stond klaar in het midden van de tuin. Toen kwam Tarzan de tuin binnen wandelen. Kijken of ik er was. Hij was op zijn gemak, want het was ook zijn tuin. *Hee*, zei jij, *is dat niet jouw kat?* Toen ik hem zag, zei ik zijn naam en reageerde hij. Oortjes in de lucht. Hij ging zitten, keek naar me en waste een pootje dat ineens vies geworden was. *Lok hem eens*, zei jij. Dat kon ik gemakkelijk, want hij was mijn vriend. Ik deed mijn stift dicht, stond op en liep naar hem toe. *Ho*, zei jij, *tot daar*. Tarzan moest bijna de helft van de tuin door om bij me te komen. Ik ging op mijn hurken zitten. *Kom maar jongen*, zei ik tegen hem. Ik wist precies waar hij wel en niet op reageerde. Hij stopte met wassen, keek me aan en liep regelrecht naar me toe. *Ja goed zo*, zei jij, *lok hem maar*. Hij keek niet op of om, het was vertrouwd om-

dat ik er was. Toen hij bij me was, gaf hij me kopjes, zoals altijd. Hij knorde. Zijn motortje ging altijd direct aan als hij mij zag. Dan kneep hij met zijn ogen en liet zich op zijn kop krabben tussen zijn oren. Dat vond hij het lekkerste. Toen stond jij ineens achter me, hoe je dat zo snel en zo stil gedaan had, weet ik niet. Je greep hem ineens vast achter zijn voorpoten. Met twee reuzenstappen was je bij de emmer. Tarzan was te verbaasd om te reageren. Je doopte hem ineens helemaal in de emmer. Daarna kieperde je hem met een natte boog over de schutting in het plantsoen. Ik hoorde een grote raas en een lange kerm. Hij landde in een struik en schreeuwde van schrik. Ik schreeuwde ook van schrik, maar zonder geluid. Ik stond stijf stil. Jij liep tevreden terug naar je stoel. *Goed zo jongen*, zei je, *dat zal hem leren*. Toen ging je de krant lezen, neuriënd. Ik denk niet dat ik die middag nog bewogen heb. De dagen daarna maakte ik het weer goed met Tarzan. Hij nam het mij niet kwalijk. Hij wist dat jij het had gedaan en niet ik. Hij begreep gelukkig wel hoe het zat, wie ik was. In de tuin kwam hij niet meer, dat had je bereikt.

Ik zal je nog eens iets zeggen. Weet je hoe het is om van iemand te houden die er niet is? Of je moeder het nu was of jij. Van iemand houden die er niet is, is onmogelijk. Stel je een kleine slaapkamer voor met een tweepersoonsbed erin. Eén kant onbeslapen. De gebruikelijke kledingkasten, gordijnen en één nachtkastje. Het ligt vol met boeken. Tientallen, ongesorteerd, opgestapeld naast het bed. Want ik moest wat te doen hebben daar. Als je me tartte en ik de confrontatie wilde vermijden, ging ik naar die kamer. Wat moest ik buiten doen? In het begin liep ik weleens een rondje of ging een stukje rijden, maar waarheen? Als ik op de een of andere manier tijd had weggemaakt en weer gekalmeerd naar huis ging, zaten jullie doodleuk in de kamer te wachten en begon het weer van voren af aan, het sarren. Doodmoe ging ik dan alsnog naar bed. Later vertrok ik meteen naar boven. Lezen. Boeken over de oorlog, biografieën, kranten. Van alles. Als er maar letters in stonden. Later zou ik het in mijn rug krijgen van al dat liggen. Dat is slecht voor een mens, liggen, maar ik kwam niet verder dan dat. Niets meer eten en drinken. Liggen en lezen. De deur dicht, gordijnen dicht. In mijn eigen cel. De

boeken moesten snel wisselen, want waar heb je altijd zin in? Ik las veel. Soms zonder me ook maar een woord te herinneren van wat ik net gelezen had. De tijd ging voorbij. Soms lag ik daar in mijn pyjama en dan dacht ik aan jullie, als de frustratie was gezakt. Vaak dacht ik aan je moeder. Aan hoe ze was toen ik haar leerde kennen. Mooi was ze toen. Ze wist nog van niks, had nog nooit een wreed woord gezegd. Ze had nog die levenslustige blik. Zo keek ze de wereld in, op zoek naar ervaringen. Zo keek ze ooit ook naar mij. Ze had nog een strak lijf. Jong, vol energie. Ze kon me zo vragend aankijken. Als ik daaraan dacht, terwijl ik in mijn cel lag, dan wou ik zeggen dat ik van haar hield. Maar zij zat beneden en ik lag hier. Ik heb eens een plakboek gemaakt van een foto van toen. Toen we kampeerden. Bloemendaal, 1968. Nadat haar ouders met mijn ouders hadden gebeld mocht ze met me mee. Ik was ouder dan zij. Op de foto zit ze op het gras in een parkje ergens vlakbij de camping. We zitten aan het water. We eten brood en drinken wijn. Ze zit schrijlings, heeft een rokje aan en van die hoge witte kniekousen die toen hip waren. Ze kijkt me schuin aan, schuin omhoog, zon op haar gezicht en ze lacht. Open en vol verwachting. Wat ik ook zei of deed, alles was even leuk en interessant. Sommige ervaringen waarnaar ze op zoek was, hadden we gevonden, zonder dat ze wist dat ze dáárnaar op zoek was. Geweldig vond ze dat. Zo benieuwd naar meer. Hongerig bijna. Je ziet het in haar ogen. De onschuld en de ontdekking van al dat nieuwe genot.

Lekker tegen elkaar aan leven. Ik graasde haar. Kijk, ze lacht. Ze kijkt ondeugend. Die foto. Die heb ik 300 keer gekopieerd, paginagroot. Daar heb ik een plakboek mee gevuld. Ik kon geen genoeg krijgen van die foto. Van haar, zoals ze toen was. Hoe ze naar me keek. Soms als ik het echt niet weg kon lezen en ik wou haar zeggen hoeveel ik van haar hield, dan plengde ik mijn liefde op haar, op haar foto. Zoals vroeger in het echt. Later ontdekte ze mijn plakboek. Walgelijk vond ze het. Een woord dat ze vroeger nooit gebruikte. Ze kon het woord plakboek niet meer gebruiken, zei ze. Ik verpestte haar taal, zei ze. Terwijl ik een eredienst hield, voor iemand die er niet meer was. Daarna was ik zo goed als dood. Jij had niks door, zoals middelbare scholieren de stoep en de weg rond school als verlengstuk van het schoolplein zien, zo stond jij ook in de wereld. Cirkelende bijen rond hun korf. Als ik een school zag uitgaan bleef ik altijd even staan kijken. Altijd zag ik hetzelfde mechanisme. In gedachten tekende ik de cirkels om de kinderen heen. Jouw cirkel was nog kleiner dan van de meesten. Ook jij vond het vanzelfsprekend dat auto's voor jou afremden. Was jouw hormoonhuishouding zoveel ingewikkelder? Was het zo onterecht dat van jou verwacht werd, gevraagd werd je te gedragen als iedereen? Autoriteit was er niet voor jou. Ik herinner me dat je de juf op school eens had gevraagd wat ze eigenlijk gestudeerd had en of ze haar diploma's wilde laten zien. Zeven was je toen. Ze had iets gedaan wat je niet zinde en toen vroeg je dat aan haar. Op een ouderavond ver-

telde ze het alsof het een leuke anekdote was. Toen miste je al de basis voor ontzag en respect voor autoriteiten. *We hebben een anarchistje*, zei ik in de auto terug naar huis. Je moeder grijsde alleen maar. Zij vond het een leuke anekdote, ik niet. Dat zei ik je. Of het geholpen heeft, weet ik niet. Effecten van een opvoeding worden vaak pas later op waarde geschat. Tot voor kort dacht ik dat het niet volledig mislukt was. De werkelijkheid is zoveel vreselijker dan onze fantasie. Wie ben jij eigenlijk? Ik kan wel janken als ik erover denk. Hoe boos wil je me hebben? Je bent mijn oudste zoon, mijn eerste-enig-geborene. Dat betekent toch iets? Ik ben zelf ook de oudste. Ik draag mijn vaders ring. Zijn initialen staan er op. Waar moet ik heen met zijn ring als ik er niet meer ben?